

عوامل مؤثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی شهرستان بهار

روح‌اله رجائی^۱

شهره تاج^{۲*}

shohrehtaj36@gmail.com

سیمین ارمنان^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۵/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲

چکیده

زمینه و هدف: صندوق مشارکت زنان روستایی، یکی از نهادهایی است که از سال ۱۳۷۶ اقدام به پرداخت اعتبارات خرد کرده است. این صندوق‌ها با بهره‌گیری از تجربه گرامین بانک بنگلادش توسط دفتر امور زنان وزارت جهاد کشاورزی اجرا گردید. موضوع توانمندسازی زنان خصوصاً در دهه‌های اخیر، محور توجه نهادها و سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته است. نهاد زنان در سازمان ملل متحد نیز که به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادها و سازمان‌های بین‌المللی موجود در زمینه حقوق زنان، در چارچوب ملل متحد اقدام می‌کند، موضوع توانمندسازی زنان را محور توجه قرار داده است. اعتبارات خرد برای زنان فاقد درآمد یکی از راهکارهای احتمالی برای دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار در مناطق روستایی مطرح شده است. بر این اساس این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی شهرستان بهار اجرا گردید.

روش بررسی: جامعه آماری این پژوهش شامل ۲۵۰ نفر از زنان عضو صندوق اعتبارات خرد ساکنین ۶ روستا از توابع شهرستان بهار می‌باشد که از تسهیلات صندوق‌های مذکور استفاده نموده‌اند. شهرستان بهار در مجموع دارای ۹ صندوق اعتبارات خرد در روستاهای گنبدان، چوتاش، سیمین، زاغه، گندجین و سلیمان آباد با ۲۵۰ نفر عضو است. این پژوهش مربوط به روستاهای شهرستان بهار از توابع استان همدان است که در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ اجرا گردیده است.

یافته‌ها: اعتبارات صندوق‌های خرد به خوبی توانسته با جلب مشارکت زنان به عنوان همیاران دائم، زمینه توسعه وضعیت اقتصادی-اجتماعی جوامع روستایی را فراهم کند.

بحث و نتیجه‌گیری: اختیار بانوان در فروش محصولات زراعی، باغی و دامی و نیز اختیار آنها در خرید و فروش زمین و خانه دارای بالاترین اولویت در توانمندسازی اقتصادی بانوان روستایی شهرستان بهار قرار دارد.

واژه‌های کلیدی: بهار (شهرستان)، توانمندسازی اقتصادی، زنان روستایی، صندوق اعتبارات، خرد.

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، ایران.
۲- استادیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز، ایران.* (مسئول مکاتبات)
۳- استادیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر ری، ایران.

Factors affecting the success of microcredit funds in economic empowerment of rural women in Bahar city

Rohollah Rajaei¹

Shohre Taj^{2*}

shohrehtaj36@gmail.com

Simin Armaqan³

Admission Date: August 9, 2023

Date Received: January 22, 2023

Abstract

Background and Objective: The rural women's participation fund is one of the institutions that has been paying small loans since 1997. These funds were implemented by the Women's Affairs Office of the Ministry of Agricultural Jihad using the experience of Grameen Bank Bangladesh. The issue of women's empowerment, especially in recent decades, has been the center of attention of international institutions and organizations. The Women's Organization in the United Nations, which acts as one of the most important international institutions and organizations in the field of women's rights, within the framework of the United Nations, has focused on the issue of women's empowerment. Microcredits for women with no income have been proposed as one of the possible solutions to achieve sustainable economic and social development in rural areas. Based on this, this research was conducted with the aim of investigating the factors affecting the success of microcredit funds in empowering rural women in Bahar.

Materials and methodology: The statistical population of this research includes 250 women who are members of microcredit funds of residents of 6 villages of Bahar city, who have used the facilities of the mentioned funds. Bahar city has a total of 9 micro credit funds in Gonbadan, Chotash, Simin, Zagheh, Gendjin and Sulaimanabad villages with 250 members.

Findings: The results showed that women's authority in selling agricultural, horticultural and livestock products, as well as their authority in buying and selling land and houses, has the highest priority in the economic empowerment of rural women in Bahar.

Discussion and Conclusion: The findings of the research showed that the credit of micro funds has been able to provide the basis for the development of the socio-economic status of rural communities by attracting the participation of women as permanent helpers.

Keywords: Bahar city, Economic empowerment, Rural Women, Microcredits fund.

1- PhD student of Geography and Rural Planning, Islamic Azad University of Tehran, Center, Iran.

2- Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Tehran Branch, Center, Iran. **(Corresponding Author)*

3- Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, shahr Ray Branch, Iran.

مقدمه

توسعه و آبادانی روستا طی دو دهه گذشته پیوسته یکی از نگرانی‌های اصلی توسعه در کشور ایران و غالب کشورهای در حال پیشرفت بوده است. با وجود پنجاه سال تجربه در حوزه توسعه روستایی در کشورهای در حال پیشرفت، کماکان معضلات و مشکلات بی شماری در حوزه توسعه مکان‌های روستایی وجود دارد که همین امر باعث شده تا تبیین الگوی مناسب توسعه مناطق روستایی جهان و بازنگری و تأملی عمیق در مبانی، مفاهیم و روش‌های بکار بسته شده در باب توسعه روستایی یک ضرورت انکار نشدنی تلقی شود. لذا طراحان پیشگام در توسعه روستایی در سال‌های اخیر به نقش زنان روستائی در توسعه به ویژه در توسعه پایدار پی برده‌اند و اینکه چگونه می‌توان از این ظرفیت مغفول مانده در راستای توسعه همه جانبه روستا استفاده نمود.

پژوهش‌های جدید حاکی از تأثیر شگرف زنان در امر کارآفرینی و به وجود آوردن شغل است. بر اساس تحقیقی در سال ۲۰۱۰ قریب به ۴۲ درصد از کارآفرینان دنیا را زنان تشکیل داده‌اند. با این حال بدون وجود سرمایه و بودجه لازم، به فعلیت رساندن استعدادها و ظرفیت‌ها و انتفاع از توان‌های طبیعی و انسانی و کارآفرینی در گروه‌های سنی مختلف، از جمله زنان، امکان‌پذیر نیست (۱). لذا توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی در قالب خرد و کلان مورد توجه جدی برنامه‌ریزان و طراحان این حوزه قرار گرفت. نظام اعتبارات خرد یکی از راهکارهای مطرح شده در دو دهه گذشته بوده که به منظور تسریع فرایند سرمایه‌گذاری و تقویت بنیادهای مالی و پس‌انداز در مناطق روستائی و نهایتاً توانمندسازی جوامع روستایی و فقرزدایی به مرحله اجرا درآمده است (۲).

در کشور عزیز ما ایران، زنان از سال‌های دور نقش‌های بسیار حساس و مهمی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ایفا نموده‌اند و بدون حضور زنان روستایی، بنیان اقتصادی خانواده‌های روستایی پایدار نخواهد ماند (۳). حدود پنجاه درصد از جمعیت روستایی و عشایری را زنانی تشکیل می‌دهند که در پایداری خانوار روستایی، از جنبه‌های

مختلف نقش تعیین‌کننده و حیاتی دارند. از طرفی با تربیت فرزندان در محیط خانواده و رسیدگی به امورات آنها بر عهده زنان می‌باشد. از طرف دیگر اقتصاد و مدیریت خانه به عنوان یک واحد که محل آرامش و آسایش اعضاء خانواده است بر عهده زنان روستایی می‌باشد (۴).

باعنایت به اینکه که ۳۰ یا ۴۰ درصد فعالیت‌های کشاورزی توسط زنان روستایی انجام می‌شود و این زنان ظرفیت زیادی برای مشارکت اقتصادی در بخش کشاورزی دارند. باید این قشر نیازمند و فراموش شده را به روش‌های گوناگون وارد عرصه درآمدزایی و مشارکت اقتصادی روستا کرد (۵).

صندوق مشارکت زنان روستایی، از جمله نهادهایی است که از سال ۱۳۷۶ نسبت به پرداخت اعتبارات خرد اقدام نموده است. این صندوق‌ها با الگوبرداری از تجربه گرامین بانک بنگلادش به وسیله دفتر امور زنان وزارت جهاد کشاورزی تاسیس گردیده است. این طرح از سال ۱۳۷۶ شروع و ابتدا در چهار روستا به صورت آزمایشی اجرا گردید. سپس به ۱۷ صندوق در روستاهای استان هرمزگان، چهارمحال بختیاری، آذربایجان غربی، مازندران و خراسان در سال ۱۳۸۰ افزایش پیدا کرد. از ویژگی‌های مهم ایجاد این صندوق‌ها، ایجاد انگیزه جهت اشتغال زنان روستایی می‌باشد. شرایط تشکیل این صندوق‌ها در روستا داشتن حداقل ۲۵۰ خانوار ساکن در روستا می‌باشد تا اعضای صندوق بتوانند در هر جلسه حداقل ۲ نفر تسهیلات کم بهره دریافت کنند. هم-چنین شرایط لازم برای ایجاد مشاغل خانگی با سرمایه اندک، به‌ویژه در زمینه دامداری فراهم گردد (۶).

اعتبارات خرد باید شرایط دسترسی افراد نیازمند به خدمات مالی را فراهم نماید. افزایش مشارکت افراد بی‌بضاعت در فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و بالا بودن توان آنها، از مهم‌ترین اهداف اعتبارات خرد می‌باشد (۷).

اعتبارات خرد، زنان را از نظر اقتصادی، از طریق قرار اعطاء تسهیلات و سرمایه توانمند می‌سازد. استقلال مالی زنان، موجب افزایش مراودت آنها در خانواده‌هایشان و اجتماع و همچنین موجب افزایش منزلت و اعتماد به نفس آنها می‌شود.

انداز و بدهی) و اجتماعی (شبکه‌ها، گروه‌ها، مراکز عضویت، روابط مبتنی بر اعتماد، دسترسی به نهادهای اجتماعی، دوری از خشونت) رابطه‌ای مستقیم وجود دارد (۹).

اندرسون و لاکر (۱۰) اعتبارات خرد را نوعی استراتژی در حیطه توسعه مالی با انگیزه برخورداری زنان و مردان کم درآمد به منابع اعتباری می‌دانند که نهایتاً به بهتر شدن وضعیت مالی و اجتماعی زنان می‌انجامد. این راهکار که به موقعیت‌های قابل ملاحظه‌ای در کشورهای در حال توسعه رسیده است، موجب شد که سازمان ملل متحد سال ۲۰۰۵ را سال اعتبارات خرد بنامد (۱۱).

می‌توان تأمین اعتبارات خرد را اولین گام در راستای کاهش فقر بشمار آورد، زیرا این اعتبارات افقی از فرصت‌های شغلی را برای مردمان ساکن در روستا آشکار می‌سازند (۱۲).

در مجموع به لحاظ نظری، تأمین اعتبارات خرد می‌تواند از طریق ایجاد فرصت برای سرمایه‌گذاری در دارایی‌های فیزیکی، مالی و انسانی، زمینه افزایش درآمد و دارایی‌های شرکت‌کنندگان را فراهم آورد و در نتیجه موجب بهبود معیشت خانوارها گردد. تأمین اعتبارات خرد علاوه بر افزایش درآمد و دارایی می‌تواند در راستای سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای خرد هزینه شود و منابع درآمدی را تنوع بخشد. همچنین با عنایت به اینکه درآمد، دارایی، تنوع منابع درآمدی، شرکت‌کنندگان را در مواجهه با موقعیت‌های دشوار یاری می‌رساند، بی‌گمان سبب کاهش آسیب‌پذیری آنها نیز می‌شود. تأمین اعتبارات خرد فی الواقع می‌تواند با افزایش دارایی‌ها و قابلیت‌های زنان شرکت‌کننده، فرصت مشارکت و تصمیم‌گیری درباره مسائل زندگی و قدرت تأثیرگذاری بر محیط اطرافشان را فراهم کند، به این معنی که موجب توانمندسازی آنان شود (۱۳).

پیشینه ارائه اعتبارات خرد به کشاورزان کوچک به اواسط سده نوزدهم میلادی برمی‌گردد، در آن سال‌ها فردریکرافایزن به شرکت‌های تعاونی اعتبار در آلمان را تاسیس نمود و این شرکت‌های تعاونی مذکور در دهه آغازین سده بیستم در برخی از کشورهای در حال پیشرفت نظیر هندوستان توسعه و گسترش یافتند، ولی این «انقلاب اعتبارات خرد» به طور تخصصی، با تأسیس «گرامین بانک» یا بانک دهکده در سال ۱۹۸۳ در

به اعتبارات خرد، نباید صرفاً به منظور کاهش فقر و پایداری مالی توجه گردد بلکه این موضوع باعث ساختار حلزونی شکل و قدرتمندی است که به لحاظ در نظر گرفتن اهداف برابری جنسی، سبب توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و افزایش رفاه زنان می‌گردد.

موضوع توانمندسازی زنان به ویژه در دهه‌های اخیر، مورد توجه نهادها و سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته است.

نهاد زنان در سازمان ملل متحد نیز که از مهم‌ترین تشکلهای و نهادهای سازمان‌های بین‌المللی می‌باشد که در زمینه حقوق زنان، در چارچوب ملل متحد فعالیت می‌کند، موضوع توانمندسازی زنان را مورد توجه جدی قرار داده است.

موضوع توانمندسازی زنان دارای ابعاد مختلفی می‌باشد که هدف آن افزایش توانمندی و مشارکت زنان در لایه‌های گوناگون از جمله محیط کار، بازار و تجارت، جامعه و خانواده است (۸).

بنابراین این پژوهش در جستجوی پاسخ به این سؤال است که مولفه‌های مؤثر بر مشارکت و توانمندی زنان روستایی از طریق صندوق‌های اعتباری خرد روستایی کدام‌اند و اولویت آنها چگونه است؟

مبانی نظری پژوهش

از وقتی که عرضه اعتبارات خرد به مناطق روستایی گسترش پیدا کرده دیدگاه‌های مختلفی از جمله بازارگرا، دولت‌گرا و جامعه‌گرا مطرح گردیده است که وجه اشتراک تمامی آنها موید این موضوع می‌باشد که عرضه اعتبارات خرد در کاهش فقر خانوارهای روستایی نقش مهمی ایفا نموده است.

در روش جامعه‌گرا سعی بر این است که از شیوه‌های مدرن و ابتکاری برای توزیع تسهیلات استفاده شود. تحقیقات مایو و لطیفی در آفریقای جنوبی در ارتباط با اعتبارات خرد، فقرزدایی و توسعه اجتماعی و اقتصادی در کشورهایی مانند کامرون، اتیوپی و کنیا و نیز در آسیای جنوب شرقی به ویژه در بنگلادش (بانک گرامین) و هند گویای این مطلب است که اعتبارات خرد با فقرزدایی دارای همبستگی مثبت می‌باشد و در نتیجه میان اعتبارات خرد و توانمندسازی انسانی (مهارت‌ها، دانش، توانایی انجام کار، بهداشت مناسب، استقلال و ابتکار عمل در تصمیم‌گیری)، اقتصادی (میزان درآمد، امنیت اقتصادی، پس

ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی نیز کمک شایانی نموده است.

توانمندسازی زنان روستایی، فرایندی است که در آن، زنان توانایی سازماندهی و مشارکت اجتماعی خود را پیدا می‌کنند تا اعتماد به نفس خود را ارتقاء داده و حق انتخاب آزادانه و مستقل را برای خود طلب کنند (۱۷).

توانمندسازی اقتصادی زنان در سطح خانوار و اجتماع‌های کوچک را شامل کنترل زنان بر درآمد، حمایت از خانواده در مواقع بحران، کنترل منابع مالی خانواده، دسترسی زنان به استخدام، مالکیت زمین و منابع، شرکت در اتحادیه‌های تجاری منطقه و دسترسی به بازار می‌داند (۱۸).

بنابراین، اعتبارات خرد، اهداف راهبردی در توسعه به شمار می‌رود که هدف آن، فراهم کردن دسترسی زنان و افراد بی‌بضاعت به منابع اعتباری و تسهیلات کم بهره می‌باشد تا توانایی اقتصادی و اجتماعی آنان را افزایش دهد. تسهیلات کم بهره برای اعطای خدمات مالی پایدار به زن

ان روستایی و بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی آنان در خانواده و جامعه تامین و پرداخت می‌شود (۱۹).

همچنین آمارها حاکی از آن است که افزایش درآمد زنان، امنیت بیشتری به خانواده می‌بخشد؛ زیرا زنان بودجه را خردمندانه‌تر از مردان مدیریت می‌کنند و این بودجه بیشتر صرف رفاه خانواده می‌شود تا مصارف شخصی خود (۲۰).

بنابراین، با عنایت به اینکه زنان حدود پنجاه درصد از جمعیت روستایی را تشکیل می‌دهند و نقش مهمی در مراحل مختلف تولیدات روستایی دارند، باید به روش‌های گوناگونان از جمله ایجاد صندوق‌های اعتبارات خرد، امکان دل‌بستگی آنان به جامعه به عنوان یک گروه از جامعه روستایی فراهم گردد (۲۱).

براساس نتایج پژوهش محمد ظاهری و جونی تمکین (۱۵)، رابطه میزان سرمایه در صندوق اعتبارات خرد با میزان تحصیلات، حمایت دولت و کارآفرینی صندوق‌های اعتبارات خرد، مثبت و معنادار است؛ درحالی که رابطه سابقه کارآفرینی با متغیر وابسته (کارآفرینی صندوق‌های اعتبارات خرد) منفی و معنادار است.

بنگلادش شروع شد و به بسیاری از کشورهای در حال پیشرفت نظیر ایران تسری یافت (۱۴).

در ایران نیز طرح صندوق اعتبارات خرد با استفاده از تجربه گرامین بانک بر مبنای "الگوی پس انداز و وام دهی گروهی" به عنوان الگویی موفق در جوامع روستایی و پس از بومی سازی توسط کارشناسان مرکز تحقیقات وزارت جهاد کشاورزی به صورت آزمایشی در سال ۱۳۷۹ در دو استان مازندران و کرمانشاه با دو شیوه به اجرا درآمد و پس از موفقیت برنامه اجرا شده در استان مازندران، از سال ۱۳۸۰ نسبت به توسعه و گسترش آن در سراسر شهرستان‌ها با رویکرد اجتماعی اقدام گردید.

یکی از رویکردهای مهم برای رفع فقر و توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی، اعتبارات خرد است. اعتبارات خرد به ویژه در کاهش فقر، به دو دلیل اهمیت دارد؛ یکی اینکه معمولاً اعتبارات بانکی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، به دلایل مختلف نصیب افراد بی‌بضاعت نمی‌شود و دیگر اینکه به عقیده بعضی صاحب نظران، عواملی مانند وجود قدرت های انحصاری یا بالا بودن نرخ بهره سبب شده است منابع مالی غیررسمی نیز نتوانند اعتبارات لازم را در اختیار قشر فقیر جامعه قرار دهند.

سازمان ملل به اعتبارات خرد به عنوان یکی از کارآمدترین ابزارهای ریشه کنی فقر، به ویژه در کشورهای در حال توسعه توجه ویژه‌ای دارد (۱۵).

اهداف اعتبارات خود و سیاست‌های آن از دیدگاه بانک جهانی اهداف اعتبارات خرد و سیاست‌های صندوق اعتبارات خرد عبارت- اند از: کاهش فقر، توانمندسازی گروه‌های محروم به خصوص زنان روستایی، کمک به واحدهای تولیدی و توسعه آن‌ها، تشویق در جهت ایجاد واحدهای جدید، ایجاد فرصت های اشتغال از طریق خوداشتغالی، افزایش کارایی درآمد گروه‌های آسیب پذیر، کاهش وابستگی روستاییان نیازمند به اشتغال از طریق خود اشتغالی، افزایش بهره‌وری گروه‌هایی که به شدت از شرایط جغرافیایی به- ویژه خشکسالی آسیب پذیر هستند (۱۶).

اعتبارات خرد، علاوه بر نقش مهمشان در تمرکز و جهت دهی به سرمایه های ناچیز روستایی و ایجاد مشارکت و کار گروهی، به

بوون و دی کلرک (۲۲) و مینیتی (۲۳) بیان می‌کنند که دولت نقش مهمی در موفقیت کارآفرینی دارد.

نور و دیگران (۲۴) معتقدند دانش، مهارت مدیریتی و بینش زنان، در موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد در کارآفرینی برای زنان مؤثر است.

آوونیو ویتور و دیگران (۲۵) میزان تحصیلات، عضویت در تشکل‌های تجاری، میزان پس انداز در مؤسسه‌های مالی و رضایت از بهره‌وام را بر احتمال مشارکت زنان در برنامه‌های اعتبار خرد تأثیرگذار می‌دانند.

مکرر و معصومی جشنی (۲۱) به این نتیجه رسیدند که بعضی از عوامل مؤثر بر مشارکت زنان در صندوق‌های اعتباری، به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: برنامه ریزی همراه با مشارکت زنان، فراهم کردن آموزش‌های لازم و مستمر برای اعضا و ایجاد حس تعلق و افزایش اعتماد به نفس زنان روستایی. همچنین براساس نتایج تحلیل عاملی، سه عامل آموزشی مدیریتی، اجتماعی روان شناختی و اقتصادی حمایتی، ۷۱/۲۹ درصد از واریانس کل سازه‌های مؤثر بر مشارکت زنان روستایی در صندوق‌های اعتبارات خرد روستایی را تبیین می‌کنند.

محمدی و دیگران (۲۶) به این نتیجه رسید که زنان عضو در صندوق‌های اعتبارات خرد، توانمندی اقتصادی و اجتماعی بیشتری در مقایسه با زنان غیرعضو در این برنامه‌ها دارند و تأثیر برنامه‌های اعتبارات خرد بر توانمندی اقتصادی زنان را می‌توان در داشتن درآمد مستقل، پس انداز و کنترل بیشتر آن‌ها از سوی زنان عضو در مقایسه با زنان غیرعضو دانست. از سوی دیگر، آثار برنامه‌های اعتبارات خرد بر توانمندی اجتماعی زنان را می‌توان در مشارکت بیشتر زنان عضو، تحرک فیزیکی بیشتر آن‌ها، توانایی بیشتر آن‌ها در تصمیم‌گیری در مورد مسائل راهبردی زندگی در مقایسه با زنان غیرعضو دانست.

اسدپور و دیگران (۲۷) معتقدند متغیرهای سطح تحصیلات، دسترسی به نقاط شهری، اطلاع و آگاهی از شرایط تسهیلات، تجربه کاری، میزان استفاده از مجراهای ارتباطی، میزان تسهیلات، میزان رضایت از صندوق، تعداد جلسه‌ها، میزان

سرمایه‌گذاری گیرنده تسهیلات، توانایی صندوق در بهبود وضع اقتصادی خانوار و میزان مشارکت مالی در فعالیت‌های صندوق با موفقیت صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی رابطه مثبت و معنادار دارند.

وطن خواه نوقانی (۱۸) در پژوهش خود با توجه به نتایج تحلیل مسیر اظهار می‌دارد که مشارکت اجتماعی، آزادی حرکت، اعتماد به نفس و توانایی اجتماعی فرهنگی، مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر توانمندی اقتصادی زنان‌اند.

جوادیان دیگران (۲۸) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که مبلغ تسهیلات دریافت شده، میزان درآمد حاصل از طرح، میزان آگاهی زنان سرپرست خانوار از شرایط و ویژگی‌های تسهیلات طرح، از عوامل مؤثر بر موفقیت طرح حضرت زینب (س) به شمار می‌روند.

نیکوقدم و دیگران (۲۹) در مطالعه‌ای با عنوان «توانمندسازی زنان برای مشارکت در توسعه» به این نتیجه رسیدند که افزایش تحصیلات و حذف باورهای سنتی، بر توانمندسازی زنان تأثیرگذار است.

به عقیده آریانا و دیگران (۳۰) در زمینه اثربخشی صندوق‌های اعتبارات خرد در بهبود زندگی زنان روستایی، بیشترین اثربخشی در وضعیت اجتماعی مربوط به مشارکت زنان در جلسات و تصمیم‌گیری‌های خانوادگی و در وضعیت اقتصادی، مربوط به افزایش پس‌انداز است. همچنین در وضعیت فرهنگی، بیشترین اثربخشی، مربوط به افزایش آگاهی زنان نسبت به حقوق خود است.

برخی از به ارزیابی اعتبارات خرد پرداخته‌اند. به عنوان نمونه، استیل^۱ و همکاران (۳۱) ثابت کردند که مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های خانواده در نتیجه دستیابی به اعتبارات خرد افزایش قابل ملاحظه‌ای داشته است. از دیگر نتایج آن، می‌توان به افزایش نرخ بقاء، سلامت، تغذیه و آموزش فرزندان به ویژه فرزندان دختر اشاره کرد.

اسکار لاتوس^۲ (۳۲) در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسید که برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان علاوه بر اینکه در بهبود

به منظور انتخاب شاخص‌های مناسب برای سنجش توانمندی زنان روستایی، به بررسی وضعیت موجود صندوق‌های اعتبارات خرد در قالب پرسشنامه در روستاهای مورد مطالعه پرداخته است. بدین منظور هماهنگی‌های لازم با دفتر امور زنان روستایی سازمان جهاد کشاورزی استان همدان، مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان بهار و متولیان صندوق‌های اعتبارات خرد صورت گرفته و سپس نسبت به برگزاری جلسات حضوری با زنان روستایی عضو و غیرعضو صندوق اعتبارات خرد در مساجد روستاهای مورد مطالعه اقدام شده است.

جامعه آماری این پژوهش شامل ۲۵۰ نفر از زنان عضو صندوق اعتبارات خرد ساکنین ۶ روستا از توابع شهرستان بهار می‌باشد که از تسهیلات صندوق‌های مذکور استفاده نموده‌اند. شهرستان بهار در مجموع دارای ۹ صندوق در روستاهای گنبدان، چوتاش، سیمین، زاغه، گندجین و سلیمان آباد با ۲۵۰ نفر عضو است. پس از مراجعه حضوری به روستاهای مورد مطالعه، پرسشنامه‌های تهیه شده (شماره ۱) در بین زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتبارات خرد و (شماره ۲) بین زنان غیرعضو توزیع گردید.

بنابراین جامعه آماری تحقیق، شامل زنان روستایی عضو و غیرعضو صندوق اعتبارات خرد شهرستان بهار (استان همدان) بوده است.

با عنایت به آمار ۲۵۰ نفری عضو صندوق‌های اعتبارات خرد روستایی با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران، از بین جامعه آماری تعداد ۲۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. پرسشنامه‌ای که برای پاسخ به اهداف پژوهشی مورد استفاده قرار گرفته است، پرسشنامه ۲۰ سوالی محقق ساخته در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت بوده و روایی این ابزار از طریق روایی محتوی و نیز پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۷۶ می‌باشد.

اقتصادی جامعه و خانواده مؤثر است بلکه باعث افزایش رفاه و اعتماد به نفس زنان نیز می‌گردد. وی همچنین بر این عقیده است که قرار دادن سرمایه در اختیار زنان برای تاسیس فعالیت‌های اقتصادی و درآمدزا در توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی آنها مؤثر بوده و موجب بهبود کیفیت زندگی آنها می‌شود.

شیری (۳۳) در بررسی نقش صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی در توسعه فعالیت‌های آموزشی ترویجی در استان مازندران به این نتیجه رسید که بین سابقه عضویت اعضای صندوق، میزان پس انداز اعضا، سن اعضا و دیدگاه آنان در مورد میزان تأثیر صندوق‌های اعتبارات خرد در توسعه فعالیت‌های آموزشی ترویجی، رابطه معناداری وجود دارد.

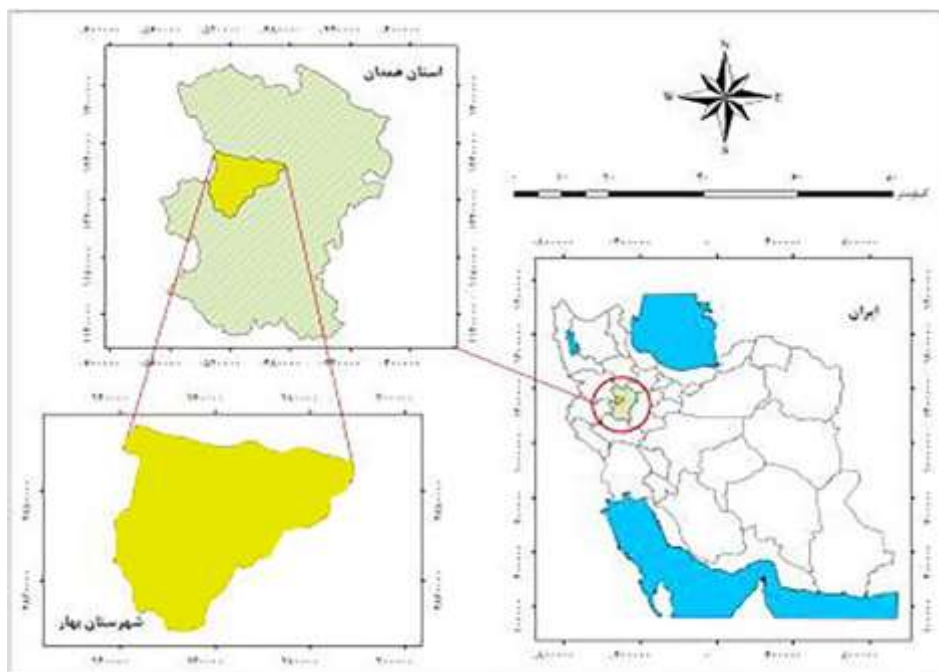
مقدس فریمانی و دیگران (۳۴) در بررسی آثار اعتبارات خرد بر اشتغال زنان روستایی استان زنجان نشان داد که این اعتبارات، بیشترین تأثیر را در زمینه ایجاد احساس قوی انجام کار، افزایش مهارت مدیریت زندگی، افزایش اعتماد به نفس، آگاه سازی زنان از توانایی هایشان و بهبود منزلت زنان در خانواده داشته است.

فلاح جلودار و دیگران (۳۵) درباره عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی زنان، به این نتیجه رسیدند که از نظر ویژگی‌های روان شناختی، زنان کارآفرین، عمدتاً آینده نگر، نوگرا و خوداتکا هستند. همچنین در کلاس‌های مربوط به کسب و کار شرکت می‌کنند و از نظر مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، بیشتر آن‌ها در شرکت‌های تعاونی عضویت دارند. تلویزیون، بازدید از کسب و کار دیگران و شرکت در کلاس‌های آموزشی ترویجی، رایج‌ترین راه‌های ارتباطی برای کسب اطلاعات شغلی برای زنان به شمار می‌روند.

روش شناسی پژوهش

مطالعه حاضر، بدین لحاظ که نتایج آرا می‌تواند دستاوردهایی را برای متولیان امور زنان روستایی به دنبال داشته باشد، از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی به شمار می‌رود.

همچنین مطالعه حاضر، از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی است که به روش پیمایشی به انجام رسیده است. پژوهش حاضر،

شکل ۱- موقعیت منطقه مورد مطالعه

Figure 1. Location of the case study

قلمرو جغرافیایی پژوهش

این پژوهش مربوط به روستاهای شهرستان بهار از توابع استان همدان است که در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ اجرا گردیده است.

یافته ها و بحث

در این پژوهش جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات از مباحث استنباطی و توصیفی آماری استفاده شده است. با توجه به نتایج مندرج در جداول ۱ و ۲ مشاهده می‌شود که ۹/۲ درصد از پاسخگویان بیسواد بوده، ۱۷ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن می‌باشند، ۲۷/۱ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۱۹/۹ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۱۵/۲ درصد در مقطع متوسطه تحصیل نموده و در نهایت ۱۱/۶ درصد نیز دارای تحصیلات سطح دیپلم و بالاتر می‌باشند. متوسط سن پاسخگویان

۳۸/۸ سال بوده است. همچنین ۱۳/۱ درصد از پاسخگویان مجرد و ۸۶/۹ درصد نیز متأهل می‌باشند که متوسط تعداد فرزند پاسخگویان ۲/۶۲ نفر می‌باشد. ۷۹/۲ درصد از پاسخگویان خانه‌دار بوده، ۳/۳ درصد دارای شغل دولتی و نیز ۱۷/۶ درصد دارای شغل آزاد هستند. ۴/۲ درصد از پاسخگویان عضو تعاونی‌های روستا می‌باشند، ۴/۵ درصد در شورای روستا، ۳ درصد در دهیاری‌ها، ۱۰/۴ درصد در کانون‌های مساجد، ۲۵/۳ درصد در بسیج روستا و همچنین ۵۲/۷ درصد در هیچ‌یک از نهادهای مذکور عضویت ندارند. در نهایت نیز ۴۶/۴ درصد از پاسخگویان دارای پس‌انداز شخصی بوده و در مقابل ۵۳/۶ درصد فاقد پس‌انداز شخصی می‌باشند.

جدول ۱- توزیع اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان به پرسشنامه‌ها

Table 1. Demographic information of respondents to questionnaires

درصد	فراوانی	اطلاعات پاسخگویان	
۹/۲	۳۱	بیسواد	تحصیلات
۱۷/۰	۵۷	خواندن و نوشتن	
۲۷/۱	۹۱	ابتدایی	
۱۹/۹	۶۷	راهنمایی	
۱۵/۲	۵۱	متوسطه	
۱۱/۶	۳۹	دیپلم و بالاتر	
۱۳/۱	۴۴	مجرد	وضعیت تأهل
۸۶/۹	۲۹۲	متأهل	
۷۹/۲	۲۶۶	خانه دار	شغل
۳/۳	۱۱	شغل دولتی	
۱۷/۶	۵۹	شغل آزاد	
۴/۲	۱۴	تعاونی روستا	عضویت در نهادها
۴/۵	۱۵	شورای اسلامی	
۳/۰	۱۰	دهیاری	
۱۰/۴	۳۵	کانون مسجد	
۲۵/۳	۸۵	بسیج	
۵۲/۷	۱۷۷	هیچ کدام	دارا بودن پس انداز شخصی
۴۶/۴	۱۵۶	بلی	
۵۳/۶	۱۸۰	خیر	

جدول ۲- آمار توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی

Table 2. Descriptive statistics of demographic variables

معیار	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سن	۳۸/۸	۸/۷	۱۷	۶۵
تعداد فرزند	۲/۶۲	۱/۶۳	۰	۹

پایینی برخوردارند. جدول ۳ نشانگر وضعیت هر یک از شاخص‌های مورد استفاده برای سنجش سطح توانمندی زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتباری خرد روستایی است.

میانگین رتبه‌ای متغیرهای تعیین کننده سطح توانمندی زنان روستایی عضو صندوق‌های اعتباری خرد روستایی مبین آن است که تقریباً بانوان عضو اینگونه صندوق‌ها از سطح توانمندی نسبتاً

جدول ۳- اولویت بندی گویه های تعیین کننده سطح توانمندی زنان عضو صندوق های اعتباری خرد روستایی

Table 3. Prioritization of issues determining the level of empowerment of women members of rural micro-credit funds

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	اختصار	گویه
۱	۰/۳۵۸	۱/۳۲	۳/۶۸	Q18	من در فرآیند فروش محصولات زراعی، باغی و دامی مشارکت می‌کنم.
۲	۰/۳۷۳	۱/۳۲	۳/۵۵	Q17	مشورت من در خرید و فروش زمین و خانه مورد توجه بسیاری قرار می‌گیرد.
۳	۰/۳۹۷	۰/۸۲	۲/۰۷	Q5	هنگام مواجه با مشکل، راه‌حلهایی مناسب پیدا می‌کنم.
۴	۰/۴۱۳	۰/۸۶	۲/۰۷	Q8	من آینده روشنی را برای خود و خانواده‌ام می‌بینم.
۵	۰/۴۲۰	۰/۷۸	۱/۸۶	Q9	من در زندگی موفق هستم.
۶	۰/۴۲۳	۰/۸۸	۲/۰۸	Q7	با توجه به امکانات موجود، در خودم این توان را می‌بینم که بتوانم آینده خود و خانواده‌ام را بهتر کنم.
۷	۰/۴۲۷	۰/۸۸	۲/۰۶	Q6	مطمئنم تلاش‌ها و کوشش‌های من نتیجه مطلوبی دارد.
۸	۰/۴۲۷	۰/۸۳	۱/۹۵	Q10	من کاملاً از فعالیت‌های کاری خودم رضایت دارم.
۹	۰/۴۴۳	۱/۰۲	۲/۳۰	Q13	من می‌توانم سرنوشت‌م را تغییر دهم.
۱۰	۰/۴۵۰	۰/۹۵	۲/۱۲	Q11	من دارای توانایی‌های زیادی هستم.
۱۱	۰/۴۶۳	۰/۸۱	۱/۷۵	Q3	همسر من از نحوه فعالیت و کار من رضایت دارد.
۱۲	۰/۴۶۵	۰/۹۸	۲/۱۰	Q4	من می‌توانم درآمدم را به دلخواه خود خرج کنم.
۱۳	۰/۴۶۹	۱/۰۴	۲/۲۳	Q12	در صورت نیاز دیگران به کمک، من می‌توانم کمک موثری به آنها نمایم.
۱۴	۰/۴۷۳	۱/۰۶	۲/۲۴	Q14	من می‌توانم پولدار شوم.
۱۵	۰/۵۰۰	۱/۰۶	۲/۱۱	Q15	من می‌توانم اتفاقات زندگی‌ام را کنترل کنم.
۱۶	۰/۵۲۷	۰/۹۷	۱/۸۴	Q19	من در خرید خوراک و پوشاک روزمره اختیار دارم.
۱۷	۰/۵۵۵	۱/۰۳	۱/۸۶	Q2	فعالیت‌های من به رفع نیاز مالی خودم کمک می‌کند.
۱۸	۰/۵۶۲	۱/۴۵	۲/۵۸	Q1	فعالیت‌های من به رفع نیاز مالی خانواده کمک می‌کند.
۱۹	۰/۵۶۷	۱/۵۳	۲/۷۰	Q20	من در مسائلی مثل ازدواج فرزندان، زمان بچه دار شدن، تعداد فرزندان و نحوه پوشش فرزندان اختیار دارم.
۲۰	۰/۵۸۱	۱/۲۵	۲/۱۶	Q16	من برای خرید در شهر و مراجعه به سازمان‌های دولتی اختیار دارم.

در جدول ۳ مقادیر میانگین و انحراف معیار و نیز ضریب تغییرات و اولویت هریک از گویه‌ها مشخص شده است. براساس نتایج به دست آمده گویه "من در فرآیند فروش محصولات زراعی، باغی و دامی مشارکت می‌کنم" دارای بالاترین میانگین پاسخ می‌باشد، پس از آن گویه "مشورت من در خرید و فروش زمین و خانه

مورد توجه بسیاری قرار می‌گیرد" و "من برای خرید در شهر و مراجعه به سازمان‌های دولتی اختیار دارم" قرار دارند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که بالاترین اولویت را نیز گویه "من در فرآیند فروش محصولات زراعی، باغی و دامی مشارکت می‌کنم" با ضریب تغییرات ۰/۳۵۸ داراست. پس از آن نیز گویه "مشورت من در

مورد توجه بسیاری قرار می‌گیرد" و "من برای خرید در شهر و مراجعه به سازمان‌های دولتی اختیار دارم" قرار دارند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که بالاترین اولویت را نیز گویه "من در فرآیند فروش محصولات زراعی، باغی و دامی مشارکت می‌کنم" با ضریب تغییرات ۰/۳۵۸ داراست. پس از آن نیز گویه "مشورت من در خرید و فروش زمین و خانه

its Impact upon Provision of Group and Individual Credit Regarding Agricultural Sector of Zanjan. *SPACE ECONOMY & RURAL DEVELOPMENT* 2014; 2 (6): 43-57. (In Persian)

2. Javanshiri, M., Bozarjomehri, K., Harati, O., Mahmoudi, H. The role of microcredits in the development of mountainous and plain rural areas (A case study of the villages of Kardeh and Miyan-velayat in the Mashhad County). *Rural Development Strategies*, 2017; 4(2): 157-180. doi: 10.22048/rdsj.2017.61710.1580. (In Persian)
3. Alaedini, P., Jalali Mousavi, A. Assessing the impact of rural microfinance support project and micro-credit fund for rural women in Iran. *Community Development (Rural and Urban Communities)*, 2011; 2(2): -. (In Persian)
4. Seifollahi, N., EbrahimiKharajo, V. Investigating social banking in the world for small industries and providing a solution on how to generalize it in Ardabil. *Financial Economics*, 2022; 16(59): 75-104. doi: 10.30495/fed.2022.694714. (In Persian)
5. Habibi M, Zandieh M. Rural women participation and Employment in Iran. *Journal of American Science*. 2011;7(6):337-41
6. Ghadir Masom, M., Ahmadi, A. The factors influencing success of micro-credit funds in the economic empowerment of rural women, Firoozkooh County. *Human Geography Research*, 2015; 47(4): 759-772. doi: 10.22059/jhgr.2015.52462. (In Persian)

خرید و فروش زمین و خانه مورد توجه بسیاری قرار می‌گیرد" با ضریب تغییرات ۰/۳۷۳ قرار دارد و اولویت سوم را گویه "هنگام مواجه با مشکل، راه‌حلهایی مناسب پیدا می‌کنم" با ضریب تغییرات ۰/۳۹۷ در اختیار دارد. گویه‌های "من در مسائلی مثل ازدواج فرزندان، زمان بچه‌دار شدن، تعداد فرزندان و نحوه پوشش فرزندان اختیار دارم" و "من برای خرید در شهر و مراجعه به سازمان‌های دولتی اختیار دارم" نیز دارای پایین‌ترین اولویت می‌باشند.

نتیجه‌گیری

براساس نتایج حاصله میانگین سن پاسخگویان ۳۸/۸ سال و میزان تحصیلات بیشتر آنها ابتدایی (۲۷/۱ درصد) است. ۱۳/۱ درصد از پاسخگویان مجرد و ۸۶/۹ درصد نیز متأهل می‌باشند که متوسط تعداد فرزند پاسخگویان ۲/۶۳ نفر می‌باشد. براساس نتایج بدست آمده در جدول شماره ۳ اولویت‌بندی گویه‌های تعیین کننده سطح توانمندی زنان عضو صندوق گویه "من در فروش محصولات زراعی، باغی و دامی اختیار دارم" و "من برای فروش زمین و خانه اختیار دارم" قرار دارند. همچنین نتایج نشان می‌دهد بالاترین اولویت را نیز گویه "من در فروش محصولات زراعی، باغی و دامی اختیار دارم" با ضریب تغییرات ۳۵۸ درصد دارا است پس از آن نیز گویه "من در خرید و فروش زمین و خانه اختیار دارم با ضریب تغییرات ۳۷۳ درصد قرار دارد و اولویت سوم را گویه "هنگام مواجه با مشکل، راه‌حلهای مناسب پیدا می‌کنم" با ضریب تغییرات ۳۹۷ درصد در اختیار دارد. همچنین گویه‌های "من برای خرید در شهر و مراجعه به سازمان‌های دولتی اختیار دارم" و "من در خرید خوراک و پوشاک روزمره اختیار دارم" نیز دارای پایین‌ترین اولویت می‌باشند. بنابراین اعتبارات صندوق‌های خرد به خوبی توانسته با جلب مشارکت زنان به عنوان همیاران دائم، زمینه توسعه وضعیت اقتصادی-اجتماعی جوامع روستایی را فراهم کند.

References

1. Mohammadi-yeganeh B. The Development of Entrepreneurship and

- activities (Case study: Radkan Dehestan). *Rural Development Strategies*, 2021; 7(4): 433-451. doi: 10.22048/rdsj.2021.249621.1876. (In Persian)
14. Hajarian, A. H., Barghi, H. Comparative Analysis of Small Farming and Cooperative Production Systems Based on Economic, Social, and Environmental Indicators. *Spatial Planning*, 2022; 12(3): 67-82. doi: 10.22108/sppl.2022.132525.1641. (In Persian)
15. Mohamad-Azahari A, Joni-Tamkin B. Success factors of successful microcredit entrepreneurs: Empirical evidence from Malaysia. *International Journal of Business and Social Science*. 2013;4(5).
16. Karami, G., Rezaei Moghaddam, K. Participatory Action Research: The Linkage Point between the Research and Action in the Agricultural Entrepreneurship Cooperatives Management. *Karafan Quarterly Scientific Journal*, 2020; 16(2): 161-188. (In Persian)
17. Khosravi, M., Daheshyar, H., Abtahi, S. S. The Empowerment of Women in Making Political Decisions in National and International Decision Making Structure. *Research Letter of International Relations*, 2013; 5(20): 99-132. (In Persian)
18. vatankhah noghani, A. Identify and prioritize strategies for the empowerment of women in rural migration Based on the SWOT matrix technique QSPM (Case Study: Mashhad County). *Women's Studies Sociological and Psychological*, 2016; 14(3): 5-6. doi:
7. Ikemi M. A challenge of microcredit program in rural Africa: a case study of Fatick Integrated Development Program in Senegal. *Economic Journal of Hokkaido University*. 2011;40:15-28.
8. Shahmoradi, M., Ehsanifar, T., Mohammadi Elyasi, G. Empowering rural women through entrepreneurship education; A systematic review. *Entrepreneurship and Innovation Research*, 2023; 1(1): 11-27. (In Persian)
9. shahrokhi sardoo, S., shahrokhi sardoo, S. The Analysis of participation accelerators and their influence on Economic performance of Micro-credit funds for Rural Women (The case of: Jiroft County). *Women's Studies Sociological and Psychological*, 2016; 14(2): 185-212. doi: 10.22051/jwsp.2016.2492. (In Persian)
10. Anderson CL, Locker L, Nugent R. Microcredit, social capital, and common pool resources. *World development*. 2002;30(1):95-105
11. Roknodin, A., Arefnia, K., Sajasi, H., Parishan, M., Azimi, J. Analysis of the content of the fourth program in relation to the goals of the United Nations decade. *Geography*, 2009; 6(19): 45-62.
12. Sanyang SE, Huang W-C. Micro-financing: Enhancing the role of women's group for poverty alleviation in rural Gambia. *World journal of agricultural sciences*. 2008;4(6):665-73.
13. khoob, S., Anabestani, A. Identifying barriers and restrictions on the use of government microcredit in the development of rural entrepreneurship

- Journal of Experimental Agriculture. 2012;2(3):502-15.
26. Mohammadi, Y., Avatefi-Akmak, F., Zamiri-Arasteh, M., rahimian, M. Analysis of Internal and External Factors Affecting Empowerment of Rural Women Receiving Microcredits (The Case of Kermanshah and Hamedan Provinces). Iranian Agricultural Extension and Education Journal, 2019; 15(2): 65-79. (In Persian)
 27. Asadpour, A., Entezari, A., Ahmadi Ahank, K. Formal and Informal Social Participation and Factors Affecting it (A Study in The City of Amol). Journal of Applied Sociology, 2018; 29(3): 67-86. doi: 10.22108/jas.2017.102093.1065. (In Persian)
 28. Javadian, S. R., Mirzaie Fathabad, H., Afrasiabi, H. A Qualitative Study of the Causes and Context of Non-participation in Empowerment Plans among Women-headed Households. Strategic Research on Social Problems in Iran, 2019; 8(2): 65-86. doi: 10.22108/srsp.2019.115072.1358. (In Persian)
 29. Nikooghadam, M., Gholizadeh Amirabad, M., Khoshnoodi, A. The Effect of Women Empowerment on the Democracy Development. Woman in Development & Politics, 2018; 16(4): 621-640. doi: 10.22059/jwdp.2019.263033.1007470. (In Persian)
 30. aryana, A., Dastyar, Z., Tavasoli, A. Entrepreneur women's role in the development and evolution of the country (Case Study: Hormozgan province). Karafan Quarterly Scientific 10.22051/jwsp.2016.2558. (In Persian)
 19. zarafshani, K., ali baygi, A. H., faghiri, M. Rating Micro Credit Funds Based on Rural Women's Ability in Kermanshah. Woman in Development & Politics, 2012; 10(1): 105-124. doi: 10.22059/jwdp.2012.24771. (In Persian)
 20. Gholipour A, Rahimian A. Economic, Cultural, and Educational Factors Related to Empowerment of Head-of-Household Women. Social Welfare. 2011;11(40):29-62. (In Persian)
 21. Heidari Mokarar, H., Masomi Jeshni, M. Influential Factors to Improve Women's Participation in Micro-credit Fund of Rural Women Facilitators.) Case Study Sector Srchhan, Bavanat Township, Province Fars). Geographic Thought, 2012; 6(11): 1-43. (In Persian)
 22. Bowen HP, De Clercq D. Institutional context and the allocation of entrepreneurial effort. Journal of International Business Studies. 2008;39:747-67.
 23. Minniti M. The role of government policy on entrepreneurial activity: productive, unproductive, or destructive? Entrepreneurship theory and Practice. 2008;32(5):779-90.
 24. Md Nor NH, Mohd Rashid SN, Nawawi R, Mohd Ishak F, Mohd Zain MS. Women enterprenuership in micro credit performance: The preliminary study in Kelantan. 2012.
 25. Awunyo-Vitor D, Abankwah V, Kwansah JKK. Women participation in microcredit and its impact on income: a study of small-scale businesses in the Central Region of Ghana. American

34. Moghaddas Farimani, S., Mirtorabi, M. S., Ghaemmaghami, S. S. Social - Economic Empowerment of Rural Women and Effective Factors on It (Case Study: Members of Rural Women's Microfinance Funds in the Zanzan Province). *Rural Development Strategies*, 2020; 7(3): 347-363. doi: 10.22048/rdsj.2021.250336.1877. (In Persian)
35. Falah jelou dar r., Faraj elah hosseini s.j., Hosseini seyed mahmoud, mirdamadi s.m.. Factors Contributing to the Success of Rural Women's entrepreneurship in north of Iran. *Village and Development*[internet]. 2008;10(4):87-115. available from: <https://sid.ir/paper/94626/en>. (In Persian)
- Journal, 2020; 16(2): 101-120. (In Persian)
31. Steele, F, Amin, S, Naver, R, (1988). "The impact of an integrated microcredit program of women,s empowerment and Fertility behavior in rural Bangladesh" *poplation council. working papers*, vol. 11 No. 115, pp. 1-43.
32. Skarlatos K. *Microfinance and Women's Economic Empowerment: Bridging the Gap*. Wisconsin Coordinating Council of Nicaragua, Working Paper Series (1). 2004:1-60.
33. Shiri, N. *Designing a Model for Entrepreneurial Activities Extension in Agricultural Students' Cooperatives*. *Co-Operation and Agriculture*, 2022; 10(40): 53-81. doi: 10.22034/ajcoop.2022.279922.1667